

OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN ALTI YAŞ ÇOCUKLARININ PROSOSYAL DAVRANIŞLARININ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI İLE DESTEKLENMESİ

*Dr. Selay UZMEN**

*Prof.Dr. Duyan MAĞDEN***

ÖZET

Yapılmış olan bu çalışma, okulöncesi kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlardan paylaşma ve yardım etme davranışlarının, bu davranışları işleyen resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğini belirlemek amacıyla planlanmıştır. Deneysel bir çalışma olan araştırmanın örneklemini üç anaokuluna devam eden altı yaş çocukları arasından seçilen toplam kırk çocuk oluşturmuştur. Ön-test ve son-testte çocukların yardım etme davranışlarını değerlendirmek amacıyla, içinde kalem, küçük kağıtlar, ataçlar, kalemtraş olan bir kutu yere düşürülmüş ve çocukların tepkileri gözlenmiştir. Paylaşma davranışlarını değerlendirmek amacıyla, çocuklara beşer tane çıkartma verildikten sonra, hastanede yatan bir çocuk için istediği sayıda çıkartmayı verebileceği söylenmiştir. Çocukların aileleri ve eğitimcilerine, içeriğinde yardım etme ve paylaşma davranışlarını kapsayan soruların bulunduğu birer soru formu iletilmiştir. Deney ve kontrol grubu çocuklarına iki hafta boyunca sekizer tane resimli kitap okunmuştur. Deney grubu çocuklarına dördünün içeriğinde yardım etme, dördünün paylaşma davranışları olan resimli kitaplar okunmuş, hikaye hakkında sorular sorulmuş, tartışmalar yapılmış, etkinlikler uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, deney grubuna okunan kitapların çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları üzerine etkisi olduğu, verilmiş olan eğitimin kız çocuklarının yardım etme davranışları, erkek çocukların ise paylaşma davranışları üzerinde daha etkili olduğu saptanmıştır. Aileler ile eğitimcilerin sorulara vermiş olduğu cevaplar arasında tutarlılık olmadığı, aile ve eğitimcilerin ifadeleri ile çocukların davranışları arasındaki uyumun düşük olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Prososyal Davranışlar, Olumlu Sosyal Davranışlar, Okulöncesi Dönem Çocukları, Paylaşma, Yardım Etme, Resimli Çocuk Kitapları

* O.D.T.Ü., Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okulöncesi Eğitimi A.B.D., Öğretim Görevlisi.

** Hacettepe Üniversitesi, Ev Ekonomisi Y.O., Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Öğretim Üyesi.

ENHANCING SIX YEAR OLD PRESCHOOL CHILDREN'S PROSOCIAL BEHAVIORS BY USING PICTURE BOOKS

SUMMARY

This research has been performed to investigate whether prosocially oriented picture books covering the topics of helping and sharing could support the related behaviors of six year old children, who attend pre-school institutions. Forty six year old children were chosen from three preschool institutions to consist the sample of this experimental study. In order to evaluate helping behaviors of children at the pre-test and post-test phrase, a box full of pencils, erasers, paper-clips was dropped on the floor on purpose, and the children's reactions were observed and recorded. To evaluate the sharing behavior of children, five stickers were given to the children and asked if they wanted to share these stickers with a child who is in the hospital due to sickness. Furthermore, a form including questions on helping and sharing was distributed to families and teachers of the sampling children. Eight picture books were read to the experiment and control groups for two weeks. For the experiment group, four of the books read were on helping and four of them were based on sharing behaviors. Following the reading session, questions about stories, discussions and related activities were arranged. According to findings of this research, the books read to the experimental group had effects on children's helping and sharing behaviors and the degree of effects was stronger on the helping behaviors of girls and sharing behaviors of boys. The answers given by families and teachers were found inconsistent when answers of the both groups were compared to each other. The behaviours depicted by answers of families and teachers, and the actual behaviours of children were found inconsistent.

Key Words : Prosocial Behaviors, Helping Behavior, Sharing Behavior, Preschool Children, Picture Books

Toplumları oluşturan bireylerin bir araya gelmelerini ve bir arada kalmalarını sağlayan çok sayıda değer vardır. Bireylerin birbirleriyle olumlu sosyal ilişkilere girmesi, bu ilişkileri olumlu yönde sürdürebilmesi için önemli olan bu değerler, toplumların ve bireylerin daha sağlam ve güçlü olmalarına da yardımcı olmaktadır.

Toplum, içindeki bireylerin iyiliğini koruyan, destekleyen gelenek ve görenekler üzerine kurulmuştur. Gelenek, göreneklerin yardımı ile yetişkin ve çocuklara toplum içindeki diğer bireylere karşı olumlu yaklaşımları öğretilir, toplumda sosyalleşmeleri sağlanır. Yardımlaşma ve paylaşma gibi sosyal davranışlar, bireylerin toplumla sosyal bağlar kurmasını ve bu bağların sağlıklı bir şekilde devamını kolaylaştırır (Kim ve Stevens, 1987). Davranışları belirleyen formal ve formal olmayan kurallar, değerler, toplumu ve bireyleri olumlu şekilde yönlendiren öğelere sahiptir, örneğin, tüm toplumlarda insanların başka insanlara yardım etmesi, işbirliği yapması önemli değerler arasında sayılmaktadır. Formal olan veya olmayan kurallar, değerler, toplum gelenek ve görenekleri, son yıllarda önemi anlaşılan prososyal davranışların da kaynağını teşkil etmektedir (Brigham, 1986).

Eisenberg ve Mussen (1997) prososyal davranışları, “başka bir insanın ya da bir grup insanın yararına olabilecek, kişinin baskı altında olmadan ve kendi isteğiyle sergilediği davranışlar” olarak tanımlamıştır. Prososyal davranışlar ahlak gelişiminin olumlu yönü olarak (Beatty, 1998) ve antisosyal davranışların zıddı olan davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Dworetzky, 1990). Yardım etme, paylaşma, teselli etme, işbirliği yapma gibi davranışları kapsayan prososyal davranışlar aynı zamanda “*olumlu sosyal davranışlar*” olarak da adlandırılmaktadır.

Çocuklar prososyal davranışları kazanma kapasitesine sahiptir, ancak önemli olan çocukların bu davranışları nasıl uygulayacaklarını öğrenmeleridir. Çocuklar başkalarını gözleyerek nasıl davranacaklarını ve davranışlarından sonra verilen tepkileri öğrenmeye başlarlar. Çocukların bazıları çok erken yaşlarda prososyal davranışlar sergilerken, bazıları da daha geç yaşlarda prososyal davranışlar sergilemeye başlar. Prososyal davranışların kazanımında farklılıklara yol açan bu durumların evdeki yaşantılardan mı, onlarla ilgilenen kişilerden mi kaynaklandığı, çocukların karakteriyle mi ilgili olduğu yıllar boyunca araştırılmıştır.

Çeşitli araştırmacılar çocukların ve yetişkinlerin prososyal davranış modellerini gözlemelerinin ve oyunlarında bu davranışlarla ilgili rol alma etkinliklerine katılmalarının prososyal davranışları zenginleştirebileceğini belirtmiştir (Glazer, 1991). Eğitim programlarında kullanılacak bazı yöntemler, çocukların yaşlarına karşı daha prososyal olmalarını desteklemektedir. Model olma tekniğinin prososyal davranışların kazanımı ve ifade edilebilmesinde büyük etkisi olduğu hem laboratuvar çalışmalarında, hem de yapılan gözlemlerde saptanmıştır (Doescher ve Sugawara, 1989).

Çocuklar, yetişkinlerin ya da arkadaşlarının prososyal davranışlarını gözlemenin yanında, bu davranışları çeşitli televizyon programlarında, izledikleri tiyatro oyunlarında, okulda oynadıkları oyunlarda ve çeşitli çocuk kitaplarındaki hikayelerde de gözlemektedir. Kitaplar, içerdikleri konularla çocuklara hayatta karşılaşılabilecekleri çeşitli durumlar hakkında yeni deneyimler sunmakta, çeşitli bilgiler vermekte, çocukların merak ettikleri konuları açıklamakta, ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda çeşitli konular üzerinde durmaktadır.

İçinde empatik karakterler bulunan kitaplar okundukça, çocuklar hayali olarak prososyal modelleri daha fazla gözlemek, daha yardımsever ve ilgili olmak ile ilgili tartışmalar yapma fırsatı bulmuş olurlar. Çocukları düşünce ve fikirlerini ifade edebilecekleri tartışmalara yönlendirmek, hikayelere özgü ahlaki derslere daha fazla değer vermelerine yardımcı olacaktır (Leonard Lamme ve McKinley, 1992).

Black, Seeman ve Trobaugh (1999), yaptıkları araştırmada, anaokulu, anasınıfı ve ilkökul birinci sınıf çocuklarının prososyal davranışlarını çocuk kitapları kullanarak desteklemeyi amaçlamıştır. Deney grubu çocuklarına prososyal içerikli kitapların okunması ve tartışmalar yapılması sonucunda elde edilen verilere göre çocukların prososyal davranışlarında bir artış olduğu saptanmıştır. Karapetian ve O'Leary (1985), okulöncesi dönem çocuklarının paylaşma davranışlarını desteklemek amacıyla yaptıkları araştırmada, içeriğinde paylaşma davranışının modellendirildiği hikayeler dinletilmiş ve deney grubundaki çocukların daha fazla paylaşma davranışı sergilemeye başladığı saptanmıştır. Trepanier ve Romatowski (1981)'nin yaptığı araştırmada, çocuk kitaplarının anaokulu ve ilkökul birinci sınıf çocuklarının prososyal davranışları üzerine etkileri incelenmiş ve hikaye karakterlerinin duyguları, karakterlerin davranışlarının ve duygularının sonuçları hakkında sorular sorulmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların deney grubu çocuklarının daha fazla yardım etme davranışı gösterdiği ve karakterlerin duyguları ile ilgili daha doğru açıklamalarda bulunduğu saptanmıştır. Son yıllarda prososyal davranışlar ile ilgili araştırma ve çalışmalara verilen önem ve bu konuda yapılan çalışmaların sayısı artmaktadır. Prososyal davranışlarla ilgili yapılan çalışmalarda bu davranışların nedenleri, kazanımına etki eden faktörler, gelişimi ve desteklenmesi ile ilgili çok sayıda farklı görüş ve sonuçlara ulaşılmaktadır.

Yapılmış olan bu çalışma, okulöncesi kurumuna devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlardan paylaşma ve yardım etme davranışlarının, bu davranışları işleyen resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğini belirlemek ve prososyal davranışlarla ilgili hala süregelen çalışmalara bir yenisini eklemek amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Ankara İl Merkezinde okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocukları, örneklemini ise, Ankara İl Merkezinde bulunan Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu, Hacettepe Üniversitesi Gülveren Anaokulu ve Ankara Gazi Osman Paşa

seminde bulunan özel bir okulöncesi eğitim kurumu olan Yuva Erken Başarı'ya (Y.E.B.) devam eden altı yaş çocukları (beş yaşını doldurmuş olan ve altı yaşından gün alan çocuklar) arasından seçilen çocuklar oluşturmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Örnekleme Oluşturan Deney ve Kontrol Grubundaki Kız ve Erkek Çocukların Devam Ettikleri Okullara Göre Dağılımı

Okul/ CNS Grup	H.Ü.BEYTEPE A.O. KIZ ERKEK	H.Ü.GÜLVEREN A.O. KIZ ERKEK		Y.E.B. KIZ ERKEK		TOPLAM KIZ ERKEK	GENEL TOPLAM
	DENEY GRUBU	3 3	2	4	6 2	11 9	20
KONTROL GRUBU	4 3	3	4	4 2	11 9	20	
TOPLAM	7 6	5	8	10 4	22 18	40	

Veri Toplama Araç ve İşlemi

Deneysel nitelikli olan bu çalışmada ön test – eğitim - son test deseni uygulanmıştır. Çalışmanın veri toplama işlemi, 20 Mart - 8 Haziran 2000 tarihleri arasında, haftada dört yarım gün olacak şekilde her okul için dörder haftadan oluşan çalışmalardan oluşmuştur.

A. Ön-Test Çalışması:

1. Durumsal Testler (Laboratuvar Çalışması): Araştırmanın her okuldaki birinci haftasında uygulanan ön-test çalışmasında, bireysel olarak bir odaya alınan çocuklar ile sohbet edildikten sonra verilen kağıt ve boyaları kullanarak bir resim çizmeleri istenmiştir.

a. Yardım Etme Davranışı : Çalışmanın hem ön-test hem de son-test aşamasında çocukların yardım etme davranışını değerlendirebilmek amacıyla, Roberts ve Strayer (1996) ile Schenk ve Grusec (1987)'in araştırmalarındaki çalışmalardan uyarlanarak alınan ve içinde kalem, ataçlar, silgi, kalemtraş, küçük kağıtlar bulunan bir kutu kullanılmıştır. Çocuk resim yaparken kutu alınarak içinde bir şey ararmış gibi yapılmıştır. Çocuğun yan tarafında ve ulaşabileceği bir mesafede olacak şekilde kutu yere “kasti olarak” düşürülmüştür. Kutu ve etrafa yayılan nesnelerin toplanırken çocuğun tepkileri gözlenmiştir. Kutu düşürüldükten sonra on saniye beklenmiş ve çocuk bu süre içinde yardım etmeye gelmemişse, çocuğa “düşürdüklerimi toplamama yardım eder misin?” şeklinde bir soru yöneltilmiş ve çocuğun yardım edip etmediği gözlenmiştir. Çocuklar yardım istenilmeden yardım etmişlerse “Kendiliğinden Yardım Etti”, kutu düşürüldükten sonra geçen on saniye içinde yardım

etmeyip, yardım talebinden sonra yardım etmişlerse “İstenildiğinde Yardım Etti” ve istekte bulunulduktan sonra da yardım etmemişlerse “Yardım Etmedi” olarak değerlendirilmiştir.

b. Paylaşma Davranışı : Ön-test ve son-test aşamalarında çocukların paylaşma davranışlarını değerlendirmek amacıyla Schenk ve Grusec (1987)'in araştırmasından uyarlamalar yapılarak, örnekleme oluşturan bütün çocuklar için sekiz tane küçük boyda çıkartma (sticker) kullanılmıştır. Çizdiği insan resmini bitirdikten sonra çocuklara sekiz adet küçük boy çıkartma gösterilerek, ‘çıkartmalardan en beğendiği beş tanesini alabileceği’ söylenmiştir. Seçimini yaptıktan sonra çocuklara, kalan diğer üç adet çıkartmanın hastanede yatan bir çocuğa götürüleceği söylenmiş ve seçmiş oldukları çıkartmalardan istediği kadarını o çocuğa vermek isteyip istemeyecekleri sorulmuş ve tepkileri gözlenmiştir. Çocukların paylaşma davranışı, verdikleri çıkartma sayısına göre değerlendirilmiştir; hiç bir çıkartma vermeme durumunda “paylaşmadı”, 1-5 adet çıkartma arasında verdiyse, verdiği çıkartma sayısı yazılarak “paylaştı” olarak kaydedilmiştir. Çocukların bağışladığı çıkartmalar çalışma sonunda, H.Ü. İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi'nin çeşitli servislerinde yatmakta olan hasta çocuklara verilmiştir.

2. Soru Formu : Örnekleme alınan çocukların prososyal davranışları ile ilgili olarak ailelerden ve eğitimcilerden bilgi edinmek amacıyla “The Child Behavior Scale (CBS)” (Ladd ve Profilet, 1996) ve “Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)” (Goodman, 1997) isimli formların prososyal davranışlar ile ilgili olan maddeleri seçilerek bir araya getirilmiş ve on maddeden oluşan bir soru formu oluşturulmuştur. Soru formu, çalışmanın her bir okuldaki uygulamalarının ilk haftası içinde örnekleme alınan çocukların aile ve eğitimcilerine verilmiştir.

Ön-test sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları değerlendirilerek, her bir çocuğun hangi grupta (deney ya da kontrol grubu) bulunacağı belirlenmiştir.

B. Eğitim Uygulamaları

Çalışmanın ikinci ve üçüncü haftasında yapılan eğitim uygulamaları aşamasında, toplam onaltı tane resimli çocuk kitabı kullanılmıştır. Kitaplardan sekiz tanesi deney grubu çocukları, sekiz tanesi de kontrol grubu çocukları için kullanılmıştır. Deney grubu için kullanılan dört kitap “yardım etme”, dört kitap “paylaşma” davranışları ile ilgili hikayeler ve bu davranışlara sahip olan karakterlerin bulunduğu kitaplardan oluşmuştur. Deney grubu çocukları için kullanılan kitapların seçimleri, prososyal davranışlar ile ilgili yapılmış olan çeşitli çalışmalarda kullanılan ya da önerilen kaynaklar göz önünde bulundurularak saptanmıştır (Beaty, 1998; Clark, 1997; Leonard Lamme, Lowell Krough ve Yachmetz, 1992; Glazer, 1991; Leonard Lamme ve Lowell Krough, 1985; Lowell Krough ve Leonard Lamme, 1983).

Seçilmiş olan kitaplar (kullanılan kitapların listesi kaynakçada verilmiştir) sekizer kişilik gruplardaki deney ve kontrol grubu çocuklarına okunduktan sonra her bir kitap hakkında sorular sorulmuştur. Deney grubu çocuklarına okunan kitaplarla ilgili sorular sorular öncelikle kitapta geçen hikaye ve karakterlerle ilgili genel sorulardan oluşmuştur, daha sonra kitapta anlatılan paylaşma ve yardım etme davranışları ile ilgili ayrıntılı sorular sorulmuştur. Sorulardan sonra kitaptaki yardım etme ve paylaşma davranışları ile ilgili çeşitli etkinlikler uygulanmıştır. Kontrol grubu çocuklarına ise kitap ile ilgili sorular sorulup, kitap ile ilgili sohbet edilmiştir.

C. Son Test Çalışması

Çalışmanın dördüncü haftasında deney ve kontrol grubu çocukları bireysel olarak bir odaya alınarak okunan kitaplardan istediği birisini incelerken, ön-test aşamasında olduğu gibi içinde kalem, ataçlar, silgi, kalemtraş, küçük kağıtlar bulunan kutu düşürülmüş, çocuğun yardım edip etmediği gözlenmiş ve yardım etmemişse çocuktan yardım istenerek çocuğun tepkileri gözlenmiştir. Kitap hakkında bir süre konuşulduktan sonra ön-test aşamasında olduğu gibi çocuğa sekiz adet çıkartma gösterilmiş ve bunların içinden beğendiği beş tanesini seçmesi istenmiştir. Çıkartmaları seçtikten sonra ön-test sırasında çocuğa, hasta olduğu söylenen çocuğun 'hala hastanede yattığı ve tekrar ona ziyarete gidileceği' söylenmiştir. Çocuğa tekrar kendi çıkartmalarından vermek isteyip istemediği sorulmuş ve tepkileri gözlenerek kaç tane çıkartma verdiği kaydedilmiştir. Ön-test aşamasında aileler ve sınıf eğitimcileri için kullanılan form, son-test uygulamasının yapıldığı hafta içinde aile ve eğitimcilere tekrar verilmiş, doldurularak aynı hafta içinde iletilmesi istenmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerin istatistiksel analizinde, "bağımsız örneklerde iki yüzde arasındaki farkın önemlilik testi" uygulanmış ve t testi kullanılmıştır (Sümbüloğlu, 1978). Testin uygulanabilmesi için, örnekleme seçilmiş olan çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları ile çocukların deney ya da kontrol grubunda oluşları, cinsiyetleri, devam ettikleri okullar arasındaki dağılımlar tablolaştırılmıştır. Saptanan değerlerin ön-test ve son-test arasındaki artış sayıları saptanarak, artışa göre iki yüzde arasındaki fark incelenmiş ve t değerleri belirlenmiştir. Ailelere ve eğitimcilere verilmiş olan soru formunda yardım etme, paylaşma davranışları ile ilgili sorular dikkate alınarak, bu sorulara verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Sorulara verilen cevaplar incelenirken, ön-test ve son-test arasında verdikleri cevaplara göre artışların yüzdeleri de t testi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Örnekleme oluşturan çocukların ailelerine ve eğitimcilerine verilen soru formundaki yardım etme ve paylaşma davranışları ile ilgili olan sorular ve araştırmanın veri toplama aşamasında uygulanan ön-test ve son-testte elde edilen yardım etme ve paylaşma davranışları ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırılan sorular ve davranışlar "Dört Gözlü Düzen İçindeki Ki-

Kare (X^2) testi” ile değerlendirilmiş, ancak beklenen frekanslardan herhangi birisinin beşten küçük olması durumunda “Fisher Ki-Kare Kesin Testi” uygulanmıştır (Sümbüloğlu, 1978).

Çocukların paylaşma ve yardım etme davranışları ile eğitimcilerin/ailelerin çocuklarının yardım etme ve paylaşma davranışları ile ilgili verdiği cevaplar arasındaki ifadelerin tutarlılığını saptamak amacıyla “uyum oranı” yüzdesi belirlenmiştir. Uyum oranını belirlemek amacıyla, laboratuvar ölçümlerinde yardım eden/paylaşan çocuklardan, formdaki sorulara ‘yardım etmek ister’/‘paylaşır’ olarak cevap veren eğitimci/ailelerin sayısı ile yardım etmeyen/paylaşmayan çocuklardan sorulara ‘yardım etmek istemez’/‘paylaşmaz’ olarak cevap veren eğitimci/ailelerin sayısı toplanarak, elde edilen sayı toplam denek sayısına bölünmüş ve elde edilen sonuç yüzde değeri olarak verilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Örnekleme oluşturan çocuklara kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitim sonucunda ön-test ve son-testte elde edilen değerler karşılaştırılmış ve deney ile kontrol grubu çocukları arasındaki farklar çeşitli değişkenlere göre tablolaştırılmıştır.

Tablo 2. Örnekleme Oluşturan Çocukların Yardım Etme Davranışlarındaki Artışın Gruplara Göre Dağılımı

GRUP	Toplam Sayı	Artış Sayısı	%
DENEY	20	13	65,0
KONTROL	20	5	25,0
T Testi Sonucu		T=2.54. p<0.05	

Tablo 2’de örnekleme oluşturan çocukların yardım etme davranışlarının ön-test ve son-test arasındaki artış yüzdeleri incelenmiş ve deney grubunda bulunan çocukların yardım etme davranışlarındaki artışın % 65.0, kontrol grubu çocuklarındaki artışın % 25.0 olduğu saptanmıştır. Çocukların bulunduğu gruplara göre yardım etme davranışlarındaki artışın istatistiksel olarak anlamlı ($t=2.54$, $p<0.05$) olduğu görülmektedir. Deney grubu çocukları ve kontrol grubu çocuklarının yardım etme davranışlarındaki artış arasındaki farkın anlamlı olmasının nedeni, uygulanmış olan etkinliklerde deney grubu çocuklarının, hikayelerde sunulan prososyal davranışları ve karakterleri model olarak özdeşim kurmuş olabilmeleri ile açıklanabilir. Doğumlarından itibaren çevrelerini gözlemleyerek davranışlarını şekillendirmeye çalışan çocuklar, yaşantılarındaki çeşitli modeller ile etkileşime girmeye başlar ve bu modellerin davranışlarını taklit ederek içselleştirirler. Çocuklar aynı zamanda hikayelerdeki yaşantıları kendi yaşantıları ile bağdaştırarak, aynı durumlarda nasıl davranmaları gerektiği hakkında bir fikir sahibi olmaya da başlarlar. Karapetian ve O’Leary (1985), filmlerde, televizyonda ya da kitaplarda çeşitli davranışlar sergileyen insan ya da çizgi film karakteri gibi sembolik modellerin çocukların prososyal davranışlarının

desteklenmesinde önemli rolü olduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın uygulama aşamasında kitaplar çocuklara okunduktan sonra hikayeler ve özellikle içeriğinde vurgulanan prososyal davranışlar ile ilgili sorulan sorular ve uygulanan etkinlikler yoluyla, çocukların dikkatleri prososyal davranışlara daha fazla çekilerek, bu davranışları etkinlikler yoluyla tecrübe etmeleri sağlanmıştır.

Tablo 3 Örneklemi Oluşturan Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Yardım Etme Davranışlarındaki Artışın Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

GRUP	KIZ			ERKEK		
	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi
DENEY	11	9	81.8	9	4	44.4
KONTROL	11	4	36.3	9	1	11.1
t Testi Sonuçları	t=2.17, p<0.05			t=1.29, p>0.05		

Örneklemi oluşturan kız ve erkek çocuklarının yardım etme davranışlarının ön-test ve son-test arasındaki artışın incelendiği Tablo 3'te, deney grubundaki kız çocuklarının davranışlarındaki artış % 81.8, kontrol grubundaki kız çocuklarının davranışlarındaki artış ise % 36.3'tür. Deney ve kontrol grubu kız çocuklarının yardım etme davranışları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($t=2.17, p<0.05$) belirlenmiştir. Kız çocuklarının prososyal davranışlara daha yatkın olabileceği düşünüldüğünde, verilmiş olan eğitimin kız çocuklarının yardım etme davranışları üzerinde erkek çocuklara göre daha etkili olduğu düşünülmektedir. Erkek çocukların yardım etme davranışlarındaki artış sayısına bakıldığında, deney grubu erkek çocuklarının yardım etme davranışlarındaki artışın kontrol grubu çocuklarına göre daha fazla olduğu, ancak iki grup arasındaki farkın anlamlı olmadığı ancak, deney grubu çocuklarının artış yüzdelerinin kontrol grubuna göre fazla olduğu düşünüldüğünde kitaplar yoluyla verilmiş eğitimin erkek çocuklar üzerinde de etkili olduğu görülmektedir.

Cinsiyetler arasındaki farklılıkların en önemli nedenlerinden birisinin, çocukların küçük yaşlardan itibaren almaya başladıkları cinsiyet rolleri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Pek çok kültürde olduğu gibi ülkemizde de kız çocuklarının daha yardımsever, paylaşımcı ve ilgili olmaları beklenir. Geleneksel olarak kızlar için kullanılan çocuk yetiştirme teknikleri, kız çocuklarının daha fazla prososyal davranışlar sergilemelerini sağlamaktadır, kızlar bu tür davranışları sergilediği zaman daha fazla ödüllendirilmektedir. Çocukların oynadığı oyunlara bakıldığında da cinsiyet farklılıklarının prososyal davranışlar ile ilişkisi gözlenebilmektedir. Kız çocukları oynadıkları evcilik oyunlarında günlük hayatta da gözlenebilen prososyal davranışları uygulamaktadır, bir bebeğin sorumluluğunu alma, komşuluk ilişkileri, sofraya kurmada birbirlerine yardım etme gibi davranışlar yoluyla prososyal davranışları sembolik olarak yansıtırlar. Eisenberg ve Mussen (1997), yapılmış olan çalışmaların çoğunluğunda prososyal davranışlarda belirgin cinsiyet farklılıklarının olmadığını belirtmiş ancak, cinsiyet farklılıkları gözlemlendiği durumlarda kızların daha

prososyal olduklarını belirlemiştir. Anaokuluna devam eden çocukların yardım etme davranışlarında cinsiyetin etkisinin incelendiği araştırmada King ve Barnett (1980), kız çocuklarının erkek çocuklara göre yardıma ihtiyaç duyulduğu zamanlarda daha çabuk tepki verdiğini saptamıştır.

Tablo 4. Örneklemi Oluşturan Çocukların Paylaşma Davranışlarındaki Artışın Gruplara Göre Dağılımı

GRUP	Toplam Sayı	Artış Sayısı	%
DENEY	20	9	45.0
KONTROL	20	1	5.0
t Testi Sonucu		t=2.92, p<0.05	

Tablo 4’de örnekleme seçilmiş olan deney ile kontrol grubu çocuklarının paylaşma davranışlarının ön-test ve son-test arasındaki artış yüzdeleri incelendiğinde, deney grubu çocuklarının paylaşma davranışlarındaki artışın % 45.0, kontrol grubu çocuklarındaki artışın % 5.0 olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu çocuklarının paylaşma davranışları arasındaki artış arasındaki farkın anlamlı ($t=2.92, p<0.05$) olduğu belirlenmiş ve deney grubundaki çocuklara araştırmanın uygulama aşamasında, okunan kitapların, sorulan soruların, uygulanan etkinliklerin çocukların paylaşma davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Trepanier ve Romatowski (1981)’nin çocuklara paylaşma davranışı ile ilgili kitapların okunduğu araştırmasından elde edilen sonuçlara göre, deney grubu çocuklarının daha fazla yardım etme davranışı gösterdiği saptanmıştır. Karapetian ve O’Leary (1985), okulöncesi dönem çocuklarının paylaşma davranışlarının hikayeler ile desteklenmesi amacıyla uyguladığı araştırmalarında, deney grubundaki çocukların kontrol grubuna göre daha fazla paylaşma davranışı sergilediği, eğitim verildiği üç gün boyunca deney grubu çocuklarının paylaşma davranışlarında artış olduğu saptanmıştır. Tablo 4’de elde edilen bulgular ile Tablo 2’de elde edilen bulgular arasındaki benzerlik göz önüne alınırsa, çocukların kitaplardaki yardım etme ve paylaşma davranışlarını model almış oldukları ve bu davranışları gerçek hayata yansıtmaya başlamış oldukları düşünülebilir.

Tablo 5. Örneklemi Oluşturan Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Paylaşma Davranışlarındaki Artışın Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

GRUP	KIZ			ERKEK		
	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi
DENEY	11	5	45.4	9	4	44.4
KONTROL	11	1	9.09	9	0	0.0
t Testi Sonuçları		t=1.91, p>0.05		t=2.26, p<0.05		

Tablo 5’te araştırmanın örneklemini oluşturan kız ve erkek çocukların paylaşma davranışlarındaki artış deney ve kontrol grubuna göre karşılaştırıldığında, deney grubu kız

çocuklarının paylaşma davranışındaki artış % 45.4 iken, kontrol grubundaki artışın % 9.09 olduğu belirlenmiş, iki grup arasındaki paylaşma davranışlarında artış olduğu, ancak bu artışın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Deney ve kontrol grubundaki erkek çocukların paylaşma davranışlarındaki artış incelendiğinde, deney grubundaki erkeklerin davranışlarındaki artışın % 44.4 olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki erkek çocukların paylaşma davranışlarında bir artış olmadığı ve iki grup arasındaki artış farkının anlamlı olduğu ($t=2.26, p<0.05$) saptanmış ve kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitim programının erkek çocuklarının paylaşma davranışı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Staub (1971) araştırmasında, anasınıfı çocuklarının yardım etme ve paylaşma davranışlarını incelemiş ve çocuklara yardım edilme ve paylaşma durumunun yarattığı olumlu sonuçların vurgulanması üzerinde durmuştur. Kız çocuklarının aynı cinsiyetteki kontrol grubu çocukları ile karşılaştırıldığında daha fazla yardım etmeye çalıştıkları ancak, erkek çocukların daha fazla paylaşma davranışı gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 6. Araştırmaya Alınan Okullarda Örneklemi Oluşturan Çocukların Paylaşma Davranışlarındaki Artışın Gruplara Göre Dağılımı

GRUP	H.Ü. BEYTEPE ANAOKULU			H.Ü. GÜLVEREN ANAOKULU			Y.E.B.		
	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi
DENEY	6	3	50.0	6	3	50.0	8	3	37.5
KONTROL	7	1	14.2	7	0	0.0	6	0	0.0
t Testi Sonuçları	t=1.39, p>0.05			t=2.13, p>0.05			t=2.24, p<0.05		

Çocukların paylaşma davranışlarındaki artışın devam ettikleri okullara göre incelendiği Tablo 6'da, H.Ü. Beytepe Anaokulu ve H.Ü. Gülveren Anaokulundaki deney grubu çocuklarının paylaşma davranışlarındaki artışın kontrol grubu çocuklarına göre yüksek olduğu, ancak her iki okulda da deney ve kontrol grubu çocukları arasındaki artışın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Yuva Erken Başarı'ya devam eden çocukların paylaşma davranışları buldukları gruplara göre karşılaştırıldığında, deney grubundaki artışın kontrol grubundaki çocukların davranışlarındaki artışa göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yuva Erken Başarı'ya devam eden çocukların paylaşma davranışlarındaki bu artışın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($t=2.24, p<0.05$) görülmektedir. Yuva Erken Başarı'ya devam eden deney grubu çocuklarına kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitimin etkisinin diğer okullardaki çocuklar üzerindeki etkisine göre daha belirgin olduğu saptanmıştır.

Yuva Erken Başarı diğer iki okul ile karşılaştırıldığı zaman aralarında bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Okulda çocuklara verilen eğitim programı diğer okullarda verilen eğitim programı ile benzerlik göstermekte, ancak çevre düzenlemesi açısından önemli farklılıklar görülmektedir. H.Ü. Beytepe Anaokulu ve H.Ü. Gülveren Anaokulu'nun sınıfları oldukça geniş, çocukların rahatça hareket edebilecekleri, istedikleri tüm eğitim materyallerini kullanabilecekleri şekilde hazırlanmış sınıflardır. Yuva Erken Başarı'da daha az çocuk

olmasına rağmen, sınıflar diğer okullara oranla daha küçüktür. Fiziksel ortam, çocukların rahat hareket etmelerine fırsat vermeyen ve eğitim materyallerine kolayca ulaşılmasını engelleyici özellikte olabilmektedir. Doescher ve Sugawara (1989), sınıf ortamının prososyal davranışları ortaya çıkaracak şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiş ve sınıflarda çocukların etkileşime daha fazla girebilmelerini sağlayacak geniş alanlar olması ya da çocukların birbirleriyle paylaşabilecekleri miktardaki materyalin sınıfta bulunması gerektiğini söylemiştir. Gerek sınıf ortamı açısından, gerekse paylaşılan materyal durumunun yukarıdaki araştırmacıların belirttiği özelliklere uymaması açısından Yuva Erken Başarı'nın bazı olumsuzluklara sahip olduğu görülmektedir. Yuva Erken Başarı'ya devam eden çocukların okulda aldıkları eğitim programında prososyal davranışlara fazla yer verilmemiş olabileceği, ayrıca bu okula devam eden çocukların ev ortamlarında da yardım etme ve paylaşma davranışlarını uygulamaları için fazla fırsat verilmemiş olabileceği de düşünülebilir. Böylece resimli kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitimin Yuva Erken Başarı'ya devam eden çocuklar üzerinde daha etkili olduğu saptanmıştır.

Tablo 7 ve 8'de aile ve eğitimcilere verilmiş olan soru formundaki yardım etme ile paylaşma davranışları ile ilgili olan sorular değerlendirilmiş ve ön-test ile son-testte verdikleri cevaplardaki artışlar saptanarak tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 7. Örneklemi Oluşturan Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Aile ile Eğitimcilerinin, “Genellikle Başkalarına Kendiliğinden Yardım Etmek İster (Öğretmen, Arkadaş, Ebeveyn vs.)” Sorusuna Verdiği Cevaplardaki Artışın Dağılımı

GRUP	DENEY GRUBU			KONTROL GRUBU		
	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi
Eğitimci	20	1	5.0	20	1	5.0
Aile	20	3	15.0	20	1	5.0
t Testi Sonuçları	t=1.05, p>0.05			t=0, p>0.05		

Tablo 7'de örneklemi oluşturan deney ve kontrol grubu çocuklarının ailelerinin ve eğitimcilerinin “Genellikle Başkalarına Kendiliğinden Yardım Etmek İster” sorusuna verdiği cevaplardaki artış incelenmiştir. Deney grubu çocuklarının eğitimcilerinin % 5.0'i ve ailelerinin % 15.0'i çocuklarının bu davranışında artış olduğunu belirtirken, elde edilen artış yüzdelерinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Kontrol grubu çocuklarının hem eğitimcilerinin hem de ailelerinin % 5.0'i çocukların yardım etme davranışlarında artış olduğunu vurgulamış ve iki grup arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Tablo 8. Örneklemi Oluşturan Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Aile ile Eğitimcilerinin “Kendi İsteğiyle Başka Çocuklarla Oyuncak, Kalem vs. Paylaşır” Sorusuna Verdiği Cevaplardaki Artışın Dağılımı

GRUP	DENEY GRUBU			KONTROL GRUBU		
	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi	Toplam Sayı	Artış Sayısı	Artış Yüzdesi
Eğitimci	20	2	10.0	20	0	0.0
Aile	20	6	30.0	20	3	15.0
t Testi Sonuçları	t=1.58, p>0.05			t=1.80, p>0.05		

Tablo 8’de örnekleme seçilmiş olan çocukların aile ve eğitimcilerinin “Kendi İsteğiyle Başka Çocuklarla Oyuncak, Kalem vs. Paylaşır” sorusuna verdiği cevaplardaki artış yüzdeleri belirlenmiştir. Deney grubu çocuklarının eğitimcilerin % 10.0’u çocukların davranışlarında artış olduğunu, ailelerin de % 30.0’u çocukların davranışlarında artış olduğunu belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre iki grup arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Kontrol grubu çocuklarının eğitimci ve ailelerinin aynı soruya verdiği cevaplar incelendiğinde, eğitimcilerin verdiği cevaplarda çocukların davranışlarında artış gözlemedikleri belirtmiş oldukları görülmektedir. Kontrol grubu çocukları ailelerinin % 15.0’i çocuklarının davranışlarında artış olduğunu belirtmiştir. Eğitimci ile ailelerin ön-test ve son-test ifadelerindeki artışın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Vitaro ve ark. (1991)’nin yaptığı araştırmada, çocukların prososyal davranışlarının değerlendirilmesinde, aileler ve öğretmenlerin ifadeleri arasında farklılıklar olduğu saptanmış, ailelerin vermiş olduğu cevapların daha tutarlı olduğu belirlenmiş ve eğitimcilerin çocuklar için vermiş olduğu cevapların tutarlılık oranının düşük olduğu görülmüştür. Rehberg ve Richman (1989) tarafından yapılmış araştırma sonucunda, çocukların prososyal davranışları ile ilgili sorulara aile ve öğretmenlerin verdiği cevaplar arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Vitaro ve ark. (1991), çocukların prososyal davranışlarının değerlendirilmesinde ailelerin ve öğretmenlerin ifadeleri arasındaki farklılığın, davranışları farklı algulamaları ve çocukların gelişimleri ile ilgili bilgilerindeki farklılıktan kaynaklanmış olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 9-12’de aile ve eğitimcilere verilmiş olan soru formundaki yardım etme ve paylaşma ile ilgili sorular ile çocukların ön-test ve son-testte sergilemiş oldukları yardım etme ve paylaşma davranışları ayrı ayrı incelenerek tablolastırılmıştır.

Tablo 9. Örneklemi Oluşturan Çocukların Eğitimcilerinin Ön-Test ve Son-Test’te “Genellikle Kendiliğinden Başkalarına Yardım Etmek İster (Öğretmen, Arkadaş, Ebeveyn vs.)” Sorusuna Verdiği Cevapların Çocukların Yardım Etme Davranışlarına Göre Dağılımı

Eğitimcilerin Verdiği Cevap	Çocuğun Yardım Etme Davranışı Yok		Çocuğun Yardım Etme Davranışı Var		TOPLAM	
	Ön-Test	Son-Test	Ön-Test	Son-Test	Ön-Test	Son-Test
	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı
Yardım Etmek İstemez	3	3	0	0	3	3
Yardım Etmek İster	36	20	1	17	37	37

TOPLAM	39	23	1	17	40	40
Ön-Test	p=1.00, p>0.05		Uyum Oranı= % 10.0			
Son-Test	p=0.35, p>0.05		Uyum Oranı= % 50.0			

Tablo 9’da örnekleme seçilmiş olan çocukların eğitimcilerinin “Genellikle Kendiliğinden Başkalarına Yardım Etmek İster” sorusuna ön-test ve son-testte verdiği cevaplar ile çocukların ön-test ve son-testteki yardım etme davranışlarının dağılımı görülmektedir. Ön-testte kendiliğinden yardım etmeyen otuzdokuz çocuktan üç tanesinin eğitimcilerinin soruya “yardım etmek istemez” olarak cevap vermiş olduğu görülmektedir. Yardım etme davranışı olan bir çocuğun eğitimcisinin, soruya “yardım etmek ister” olarak cevap vermiş olduğu görülmektedir. Yapılmış olan istatistiksel işlem sonucunda çocukların yardım etme davranışı ile eğitimcilerin çocuklarının yardım etme davranışı ile ilgili verdiği ifadeler arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Son-testte yardım etme davranışı sergilemeyen yirmiüç çocuktan üçünün eğitimcisinin de çocuklarının yardım etmediğini ifade ettiği görülmektedir. Yardım etme davranışı olan onyeddi çocuğun eğitimcilerinin de soruya “yardım etmek ister” şeklinde cevap vermiş olduğu gözlenmiştir. Elde edilen istatistiksel verilere göre, çocukların son-testteki yardım etme davranışları ile ailelerin aynı davranışla ilgili verdiği cevaplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Çocukların davranışları ile eğitimcilerin verdiği cevaplar tutarlılığı saptamak amacıyla yardım etme davranışı sergilemeyen çocuklardan kaç tanesinin eğitimcisinin “Genellikle Kendiliğinden Başkalarına Yardım Etmek İster” sorusunu “Yardım Etmek İstemez” olarak cevaplamış olduğu ile yardım etme davranışı sergilemiş olan çocuklardan kaç tanesinin eğitimcisinin soruyu “Yardım Etmek İster” olarak cevaplamış olduğu toplanarak, toplam denek sayısına bölünerek “Uyum Oranı” yüzdesi belirlenmiştir. Tablo 9’da, elde edilen uyum oranı ön-test için % 10.0, son-test için de % 50.0’dir. Ön-test ve son-teste göre uyum oranının artmış olduğu görülmektedir. Eğitimcilerin ön-testte de son-testte de aynı cevapları vermiş olduğu görülmektedir. Çocukların ön-test ile son-test arasında yardım etme davranışlarında artış olduğu için uyum oranının yükselmesinin doğal olduğu düşünülmektedir.

Tablo 10. Örnekleme Oluşturan Çocukların Ailelerinin Ön-Test ve Son-Test’te “Genellikle Kendiliğinden Başkalarına Yardım Etmek İster (Öğretmen, Arkadaş, Ebeveyn vs.)” Sorusuna Verdiği Cevapların Çocukların Yardım Etme Davranışlarına Göre Dağılımı

Ailelerin Verdiği Cevap	Çocuğun Yardım Etme Davranışı Yok		Çocuğun Yardım Etme Davranışı Var		TOPLAM	
	Ön-Test	Son-Test	Ön-Test	Son-Test	Ön-Test	Son-Test
	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı
Yardım Etmek İstemez	2	1	0	0	2	1

Yardım Etmek İster	37	22	1	17	38	39
TOPLAM	39	23	1	17	40	40

Ön-Test p=1.00, p>0.05 Uyum Oranı= % 7.5
 Son-Test p=1.00, p>0.05 Uyum Oranı= % 45.0

Örnekleme oluşturan çocukların ön-test ve son-testteki yardım etme davranışları ile “Genellikle Kendiliğinden Başkalarına Yardım Etmek İster” sorusuna ailelerinin verdiği cevapların karşılaştırıldığı Tablo 10’da, ön-testte yardım etme davranışı olmayan toplam otuzdokuz çocuktan iki çocuğun ailesi çocuklarında bu davranışın olmadığını ifade ederken, yardım etme davranışı olan bir çocuğun ailesi çocuğunun bu davranışa sahip olduğunu belirtmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda ailelerin verdiği cevaplar ile çocukların yardım etme davranışları arasında istatistiksel olarak fark olmadığı görülmektedir. Son-testte yardım etme davranışı gözlenmeyen yirmiüç çocuktan bir tanesinin ailesi çocuğun yardım etmek istemediğini vurguladığı tabloda, yardım etme davranışı olan onyediyi çocuğun ailesinin, çocuklarının yardım etmek istediğini ifade ettiği görülmektedir. Tabloda, çocukların yardım etme davranışları ile ailelerin çocuklarının davranışları ile ilgili ifadeleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Ailelerin ifadeleri ile çocukların yardım etme davranışları arasındaki tutarlılığa bakıldığında uyum oranının ön-test için % 7.5, son-test için % 45.0 olduğu saptanmıştır. Ön-test çalışmasından sonra deney grubu çocuklarına kitaplar kullanılarak prososyal davranışlar ile ilgili bir eğitim programı uygulandığı için son-testte deney grubu çocuklarının yardım etme davranışlarında artış olmuştur, böylece ailelerin ön-testte ve son-testte çocukların büyük bir kısmı çocukları için “Yardım Etmek İster” cevabını vermiş olduğu için uyum oranının yükselmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Örnekleme Oluşturan Çocukların Eğitimcilerinin Ön-Test ve Son-Test’te “Kendi İsteğiyle Başka Çocuklarla Oyuncak, Kalem vs. Paylaşır (Öğretmen, Arkadaş, Ebeveyn vs.)” Sorusuna Verdiği Cevaplar İle Çocukların Paylaşma Davranışlarına Göre Dağılımı

Eğitimcilerin Verdiği Cevap	Çocuğun Paylaşma Davranışı Yok		Çocuğun Paylaşma Davranışı Var		TOPLAM	
	Ön-Test Sayı	Son-Test Sayı	Ön-Test Sayı	Son-Test Sayı	Ön-Test Sayı	Son-Test Sayı
Paylaşmaz	0	0	0	0	0	0
Paylaşır	24	21	16	19	40	40
TOPLAM	24	21	16	19	40	40

Ön-Test İstatistiksel işlem uygulanamamıştır Uyum Oranı= % 40.0
 Son-Test İstatistiksel işlem uygulanamamıştır Uyum Oranı= % 47.5

Tablo 11’de örnekleme oluşturan çocukların eğitimcilerinin ön-test ve son-testte “Kendi İsteğiyle Başka Çocuklarla Oyuncak, Kalem vs. Paylaşır” sorusuna verdiği cevaplar ile çocukların paylaşma davranışları karşılaştırıldığı tabloda, eğitimcilerin hepsi çocukların soruda sorulan davranışı uyguladıklarını ifade etmiştir. Ön-testte paylaşma davranışı gözlenmeyen çocukların eğitimcilerinin yirmidördü ve paylaşma davranışı gözlenen çocukların eğitimcilerinin onaltısı, çocuklarda paylaşma davranışının olduğunu ifade etmiştir. Herhangi bir istatistiksel işlemin uygulanmadığı tabloda, eğitimcilerin ifadeleri ile çocukların davranışları arasındaki uyum oranının ön-test için % 40.0, son-test için % 47.5 olduğu saptanmıştır.

Tablo 12. Örnekleme Oluşturan Çocukların Ailelerinin Ön-Test ve Son-Test’te “Kendi İsteğiyle Başka Çocuklarla Oyuncak, Kalem vs. Paylaşır” Sorusuna Verdiği Cevapların Çocukların Paylaşma Davranışlarına Göre Dağılımı

Ailelerin Verdiği Cevap	Çocuğun Paylaşma Davranışı Yok		Çocuğun Paylaşma Davranışı Var		TOPLAM	
	Ön-Test Sayı	Son-Test Sayı	Ön-Test Sayı	Son-Test Sayı	Ön-Test Sayı	Son-Test Sayı
Paylaşmaz	1	0	0	0	1	0
Paylaşır	23	21	16	19	39	40
TOPLAM	24	21	16	19	40	40

Ön-Test $p=1.00, p>0.05$ Uyum Oranı= % 42.5
Son-Test İstatistiksel işlem uygulanamamıştır. Uyum Oranı= % 47.5

Örnekleme seçilmiş olan çocukların ön-test ve son-testteki paylaşma davranışı ile ailelerinin “Kendi İsteğiyle Başka Çocuklarla Oyuncak, Kalem vs. Paylaşır” sorusuna verdiği cevapların karşılaştırıldığı Tablo 12’de, ön-testte paylaşma davranışı olmayan yirmidört çocuktan birisinin ailesinin bu soruda sorulan davranışa çocuğunun sahip olmadığını belirtmiştir. Paylaşma davranışı olan onaltı çocuğun ailesi çocuklarının paylaşma davranışına sahip olduğunu vurguladığı tabloda, iki grup arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Ailelerinin son-testte aynı soruya verdiği cevaplar ile çocukların paylaşma davranışları arasındaki fark incelendiğinde, paylaşma davranışı gözlenmeyen çocuklardan yirmibir tanesinin ailesi, çocuklarının bu davranışlara sahip olduğunu belirtmiş, paylaşma davranışı olan çocukların ondokuzunun aileleri, çocuklarının bu davranışlara sahip olduğunu ifade etmiştir. Ailelerin çocukları ile ilgili ifadeleri ile çocukların davranışları arasındaki uyum oranına bakıldığında, bu oranın ön-test için % 42.5, son-test için % 47.5 olduğu görülmektedir. Uyum oranının ön-test ve son test arasında artmış olduğu, ancak bu artışın düşük bir oranda olduğu belirlenmiştir.

Eğitimcilerin ve ailelerin çocuklarının yardım etme ve paylaşma davranışları ile ilgili verdikleri cevaplar ile çocukların ön-test ve son-testte sergiledikleri davranışlar arasındaki uyum oranının düşük olduğu göz önüne alındığı zaman; hem eğitimcilerin hem de ailelerin soru formunu doldururken çocuklarının davranışlarını genellemiş olabilecekleri, bu davranışları bir kez yaptıklarını görseler bile, sürekli uygulayabildiklerini ifade etmiş olabilecekleri ve araştırmamanın amacı, işleyişi konusunda bilgi sahibi olmamalarına rağmen, verdikleri cevaplarda taraflı davranmış olabilecekleri de düşünülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılmış olan çalışmanın sonucunda, örnekleme seçilmiş olan deney grubu çocuklarına kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitimin çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Verilmiş olan eğitim, kız çocuklarının yardım etme, erkek çocukların ise paylaşma davranışları üzerinde daha etkili olmuştur.

Ailelerin ve eğitimcilerin çocukların prososyal davranışları ile ilgili sorulara vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde, değerlendirilen sorularda aileler ile eğitimcilerin ifadeleri arasında tutarlılık olmadığı görülmüştür. Ailelerin eğitimcilere göre, çocuklarının yardım etme ve paylaşma davranışlarında daha fazla artış olduğunu belirttikleri saptanmıştır.

Aile ve eğitimcilerin yardım etme ve paylaşma ile ilgili sorulara vermiş olduğu cevaplar ile çocukların ön-test ve son-testte sergilediği yardım etme ile paylaşma davranışları arasında tutarlılık olmadığı görülmüştür. Aileler ya da eğitimcilerin ifadeleri ile çocukların davranışları arasındaki uyuma bakıldığında da ön-testte uyum oranının düşük olduğu, son-testte bu oranın yükseldiği belirlenmiştir.

Çocukların prososyal davranışlarının desteklenmesi, pekiştirilmesi amacıyla toplum üyelerinin, ailelerin ve eğitimcilerin dikkat etmesi gereken çeşitli hususlar vardır:

- Yetişkinlerin olumlu davranışlar konusunda çocuklara model olmaları çok önemlidir. Prososyal davranışları gözleyen çocuklar bu davranışları taklit ederek uygulamaya başlayacaktır. Yetişkinler çocukların prososyal davranışlarını gözledikçe onları sözleri ile onaylayarak ödüllendirirken, olumsuz davranışlarını onaylamamalı ve pekiştirmemelidir.
- Eğitimciler sınıf ortamında çocukların paylaşma, yardım etme, işbirliği yapma gibi farklı prososyal davranışlar uygulamaları için fırsatlar yaratmalıdır. Eğitimciler prososyal davranışları desteklemek, pekiştirmek amacıyla eğitim programları hazırlamalı, müfredat programına bu davranışlar ile ilgili kısa ve/veya uzun süreli etkinlikler eklemelidir.
- Eğitimciler gün içinde çocukları gözlemleyerek, çocukları daha yakından tanımaya çalışmalı, çocukların birbirleriyle etkileşimlerini izlemeli, gerekli yerlerde müdahale etmelidir. Eğitimcilerin prososyal davranışlar hakkında

çocuklarla konuşması, bu davranışların uygulanmasının ne gibi olumlu sonuçlara yol açtığını vurgulaması, prososyal davranışların farklı durumlarda nasıl uygulanabileceğini açıklaması yararlı ve etkili olacaktır.

- Prososyal konular içeren kitaplar okuma, hikayeler anlatma, film, çizgi film, televizyon programları izleme, drama, geziler, ziyaretçi davet etme gibi farklı etkinlikler uygulanmalıdır. Çocukların prososyal davranışlar ile ilgili deneyimler kazanmaları için çeşitli fırsatlar değerlendirilmelidir.
- Okulöncesi dönem çocuklarına hitap etmek amacıyla hazırlanmış olan resimli çocuk kitaplarının içeriklerinde, paylaşma, yardım etme, işbirliği yapma, teselli etme gibi prososyal davranışları destekleyici konulara önem verilmesi gerekmektedir. Yapılmış olan araştırmanın planlama aşamasında Türkiye'deki resimli çocuk kitapları arasında prososyal davranışları konu alan kitapların sayısının az olduğu farkedilmiştir. Türkiye'de bulunan yazar ve yayıncıların bu davranışları içeren ve her yaş grubuna hitap eden kitapları hazırlamaları önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Beaty, J.J. (1998). *Observing Development of the Young Child*. (4th Ed.), Prentice-Hall, Inc., U.S.A.
- Black, C., Seeman, J., Trobaugh, L. (1999). Using children's literature to increase prosocial behaviors in the early years. Master's Action Research Project, Saint Xavier University and IRA/Skylight. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 435475)
- Brigham, J. C. (1986). *Social Psychology*. Little Brown & Company, USA.
- Clark, D. (1997). Creating an empathy based classroom. *Early Childhood Education*. Vol.30, No.2, pp. 16-22.
- Doescher, S.M., Sugawara, A. I. (1989). Encouraging prosocial behavior in young children. *Childhood Education*. 65 (4), 213-16.
- Dworetzky, J.P. (1990). *Introduction to Child Development*. (4th Ed.). West Publishing Company, U.S.A.
- Eisenberg, N., Mussen, P.H. (1997). *The Roots of Prosocial Behavior in Children*. (4th Ed.). Cambridge University Press, U.S.A.
- Glazer, J.I. (1991). *Literature for Young Children*. (3rd Ed.) Collier Macmillan, Canada.
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: A research note". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. Vol. 38, No.5, pp. 581-586
- Karapetian Alvord, M.K., O'Leary, K.D. (1985). Teaching children to share through stories. *Psychology in the Schools*. Vol.22, No.3, pp.323-30.
- Kim, Y.O., Stevens, J.H. (1987). The socialization of prosocial behavior in children. *Childhood Education*. Vol.63 (3), 200-206.
- King, L.M., Barnett, M.A. (1980). The effects of age and sex on preschoolers' helpfulness. Paper presented at the Annual Meeting of the Midwestern Psychological Association (St. Louis, MO, U.S.A.) (ERIC Document Reproduction Service No.ED 188779)

- Ladd, G.W., Profilet, S.M. (1996). The child behavior scale: A teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn and prosocial behaviors. *Developmental Psychology*. 1996, Vol. 32, No. 6, 1008-1024.
- Leonard Lamme, L., McKinley, L. (1992). Creating a caring classroom with children's literature. *Young Children*. Vol.48, No.1, pp.65-71.
- Leonard Lamme, L., Lowell Krogh, S., Yachmetz, K.A. (1992). *Literature Based Moral Education*. Oryx Press. U.S.A.
- Lowell Krogh, S., Leonard Lamme, L. (1983). Learning to share: How literature can help". *Childhood Education*. Jan-Feb 1983. pp. 188-192.
- Lowell Krogh, S., Leonard Lamme, L. (1985). Children's literature and moral development. *Young Children*. Vol.40, No.4, pp. 48-51
- Rehberg, H.R., Richman, C.L. (1989). Prosocial behavior in preschool children: A look at the interaction of race, gender, and family composition. *International Journal of Behavioral Development*. Vol. 12, No.3, 385-401.
- Roberts, W., Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness and prosocial behavior. *Child Development*. Vol.67, 449-470.
- Schenk, V.M., Grusec, J.E. (1987). A comparison of prosocial behavior of children with and without day care experience. *Merrill-Palmer Quarterly*. Vol.33, No.2, pp.231-240.
- Staub, E. (1971). The use of role playing and induction in children's learning of helping and sharing behavior. *Child Development*. Vol. 42, pp.805-816.
- Sümbüloğlu, K. (1978). *Sağlık Bilimlerinde Araştırma Teknikleri ve İstatistik*. Matış Yayınları, Ankara.
- Trepanier, M.L., Romatowski, J.A. (1982). Classroom use of selected children's books: Prosocial development in young children". *The Journal of Humanistic Education and Development*. Vol.21 (1), pp.36-42.
- Vitaro, F., Gagnon, C., Tremblay, R., E. (1991). Teachers' and mothers' assessment of children's behavior from kindergarten to grade two: Stability and change within and across informants. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*. Vol. 13, No.4, 325-343.

Deney Grubu Çocuklarına Okunan Kitaplar

1. Hutchins, Pat (1986). *The Doorbell Rang*. Mulberry Books, USA. (Paylaşma)
2. Kraus, Robert. (1974). *Herman the Helper*. Aladdin Paperbacks, Hong Kong. (Yardım Etme)
3. Lionni, Leo (1996). *It's Mine*. Dragonfly Books, USA. (Paylaşma)
4. Fow, Mem (1989). *Wilfred Gordon McDonald Partridge*. A Cranky Nell Book, Singapore. (Yardım Etme)
5. Keats, Ezra Jack (1998). *Peter's Chair*. Viking and Puffin Books, USA. (Paylaşma)
6. Steig, William (1998). *Amos & Boris*. A Sunburst Book, USA. (Yardım Etme)
7. Carle, Eric (1987). *A House For Hermit Crab*. Simon and Schuster Books For Young Children, Mexico. (Paylaşma)
8. Lionni, Leo (1987). *Swimmy*. Dragonfly Books, USA. (Yardım Etme)

Kontrol Grubu Çocuklarına Okunan Kitaplar

1. Butterworth, Nick (1991). *My Granpa is Amazing*. Walker Books, England.
2. Rosen, Michael (1989). *We're Going on a Bear Hunt*. Walker Books, Hong Kong.
3. Carle, Eric (1997). *Have You Seen My Cat?* Aladdin Paperbacks, USA.
4. Carle, Eric (1988). *The Mixed Up Chameleon*. Puffin Books, Singapore.
5. Carle, Eric (1996). *Brown Bear Brown Bear What Do You See?* Henry Holt and Company, Mexico.
6. Inkpen, Mick (1991). *Billy's Beetle*. Hodder Children's Books, Italy.
7. Hutchins, Pat (1986). *The Wind Blew*. Puffin Books, Italy.
8. DePaola, Tommie. (1989). *The Art Lesson*. The Putnam and Grosset Group, USA.